

FÅGLAR I VÄSTMANLAND

Nr 4 - 2020

Fåglar i Västmanland

Nr 4 2020

Årg 51, ISSN 1404-3297

Fåglar i Västmanland utges av Västmanlands Ornitologiska Förening (VOF) och utkommer med 3-4 nummer per år. Tidningen skickas med post till alla medlemmar

Redaktör

Christina Bredin

Ansvarig utgivare

Johan Karlsson

Distribution

Ulf Carlsson

VOF på nätet:

Hemsida: www.vof.birdlife.se

Facebook grupp: [Fåglar i Västmanland](#)

Facebook sida: [Västmanlands Ornitologiska Förening](#)

Medlemsavgift

Vuxna 160 kr
Famijmedlemskap 200 kr
Ungdom under 20 år 60 kr

Plusgiro 10654-2

Swish 123 577 0318

Tryck: PrimaTryck, Hallstahammar

Västmanlands Ornitologiska Förening (VOF)

Föreningen är en ideell, obunden sammanslutning som verkar för att bevara ett rikt fågelliv och öka kunskapen om fågelfaunan i Västmanland. Fågelskydd har spelat en central roll i föreningen sedan tillkomsten av VOF 1969. Inom styrelsen arbetar fågelskyddskommittén aktivt med flera konkreta projekt. Gruppen fungerar även som länk till myndigheter i frågor som rör fågelskydd. VOF arrangerar exkursioner och sammankomster och driver på olika sätt föreningens frågor. VOF är en integrerad regionalförening i BirdLife Sverige.

STYRELSE

Ordförande

Johan Karlsson, 070 666 0727
johan.karlsson.vof@gmail.com

Vice ordförande

Christina Bredin, 070 634 4120
christina.bredin@telia.com

Kassör

Per Hagström, 070 583 0617
perhagstrom@telia.com

Sekreterare

Marjatta Ericson, 070 600 0827
marjatta.ericson@telia.com

Fågelskyddsansvarig

Niclas Lignell, 070 770 5779
n.lignell@gmail.com

Övriga ledamöter

Kalle Källebrink, 070 640 0501
kalle.kallebrink@gmail.com

Seppo Leppälampi, 076 645 9780
seppo157@gmail.com

Andreas Porswald, 070 758 7895
andreas.porswald@gmail.com

Jacob Rudhe, 076 252 0696
jacobrudhe@hotmail.com

Leena Zander, 070 362 3025
leena.zander@live.se

OMSLAGSBILDerna:

FRAMSIDA: ALFÅGEL VID TIDÖ-LINDÖ, LENNART URBY

BAKSIDA: KUNGSFÅGELSÅNGARE I ÅSKÖVIKEN,

CHRISTINA LINDQUIST

INNEHÅLL

	Sid
Vår ordförande	5
Program	6-11
Ringmärkning vid Skopan	12-13
Minnesord över Jens Wahlstedt	14
Hammartornet i Hällefors invigt	15
Den klykstjärtade stormswalan...	16-17
Skådarporträtt - Frida Olsson	18-19
Uggleveckan 2020	20-22
Nyckelgrundet	23-25
Häckande fåglar i produktions-skogsmiljö	26-30
Månen avgör när flyttfåglar lyfter	31
Inhängt	32-33
Den stora jakteneften rariteter	34
Västmanlands lokala klubber	35

Osignerade artiklar är skrivna av redaktören.

Fina bilder gör tidningen trevligare att läsa. Stort tack till de fotografer som ställt sina bilder till förfogande i detta nummer:

- Christina Lindquist
- David Liderfelt
- Erica Mejlon
- Gabriel Norevik
- Johan Karlsson
- Jörgen Lindberg
- Leena Zander
- Lennart Urberg
- Nori Ahari
- Sören Larsson
- Ulf Eriksson
- Ulf Hansson

Redaktören

Kobäckssån och Skanssjön i Hallstahammar frekventeras så här års flitigt av flugfiskare. Nu har dom fått konkurrens av storskrakar. Den här hösten har det varit ovanligt gott om storskrake i Hallstahammar. Senast häromdagen låg det 32 skrakar i Skanssjön som fiskade med god framgång.

I normala fall brukar Rapphönan och Daglediga ha inomhusträffar från oktober till april. Men det var inte att tänka på i år. Och tack vare den milda hösten har det inte varit några problem för vare sig Rapphönan eller Daglediga att genomföra sina träffar utomhus. Även i vinter kommer de att träffas utomhus när vädret tillåter.

I detta nummer av FIV finns en skön blandning av intressanta artiklar allt från något som hände för mer än hundra år sedan till det allra senaste. Så sätt dig till rätta i soffan och ta del av allt intressant som skrivits av ett antal medlemmar, som jag framför ett stort tack till. Utan er hade det inte blivit en tidning.

Alla som har något att berätta från fågelvärlden är hjärtligt välkomna att skicka in bidrag till tidningen. Nästa nummer kommer i mars, så skicka materialet i februari. Det är gott om tid att skriva.

Christina Bredin
christina.bredin@telia.com

Studie
främjandet

ELON LJUD & BILD

Ateljé Eggeborns

Västmanlands största foto & kikarsortiment!

Kom in i butiken och prova ut den kikare som passar just dig. Vi jobbar med välkända varumärken och har produkter i alla prisklasser. Hos oss hittar du allt från barnkikare & lappar till professionell fotoutrustning.

www.eggeborns.se

Vasagatan 22, Västerås
Tel. 021-186700.
butik@eggeborns.se

Vår ordförande Johan har ordet

Snart är det dags att summera fågelåret 2020. Ett konstant år på många sätt och vis. Vi har lärt känna Anders Tegnell som gett oss uppmaningar och rekommendationer. Vi fågelintresserade har ju trots allt inte drabbats så hårt av restriktionerna i samhället. Tvärtom har vi nog känt igen oss ganska bra i uppmaningar om att vistas mycket i naturen och att undvika trängsel. Den största anpassningen vi tvingats till är väl att inte resa för mycket och att inte samåka som vi brukar göra.

En känsla jag har är att det skådats mer på hemmaplan och det har hittats en hel del spännande fåglar här hemma. En ökenpipare vid Frövisjön utanför Skultuna, en tjockfot vid Norsa i Köping och en brednäbbad simsnäppa vid Nyckelstenen i den Västmanländska delen av Hjälmarens. Det ska bli intressant att se när Rrk summerar året om det rapporterats fler fåglar på Artportalen än tidigare år.

Sen ser vi fram emot ett nytt år med lika roliga fynd på hemmaplan och jag hoppas att vi snart kan komma igång med ordinarie verksamhet igen, med samåkning och lite längre resor tillsammans.

Angående resor så har jag fått frågan om vi i VOF kan arrangera fler resor. Mitt svar är att vi givetvis vill det. Vi är en förening och syftet med en förening är att göra saker vi vill tillsammans. Men vi i styrelsen behöver hjälp med det också. Marjatta, Nori och jag som utgör programgruppen älskar det vi gör, men när vi vill utöka verksamheten räcker vi inte riktigt till. Därför föreslår jag att man startar en resegrupp med medlemmar som tillsammans hjälps åt att fixa en eller två lite längre resor per år.

Om du tycker att det låter intressant och känner för att göra en insats för VOF, hör av dig till mig.

Vi ses i fält!
Johan

Johan Karlsson
070-666 0727

Jag som har ett stort fokus på fågelintresse och medlemsaktiviteter är så glad över det engagemang som ringmärkningsaktiviteten denna sommar och höst har skapat. Här visar Zsombor Petter hur man ålders- och könsbestämmer en blåmes.

PROGRAM

Vinter 2021

Vår exkursionsverksamhet vänder sig främst till våra medlemmar, men det finns inget medlemskrav för att delta i våra exkursioner. Vi erbjuder en öppen verksamhet som ger fler chans att se vad vi gör. På så sätt ökar vi intresset för fåglar och naturen i Västmanland.

Vi erbjuder två större utflykter per år, heldag eller med övernattnin. En på våren och en på hösten. Mellan dessa erbjuder vi kortare exkursioner minst en gång i månaden, då vi besöker kända och okända lokaler med varierande svårighetsgrad på skådningen.

För att det ska bli lättare att se om en programpunkt passar just dig så klassificerar vi våra exkursioner utifrån svårighetsgrad. Foto Johan Karlsson om ej annat anges.

Nu har vi börjar bli bra på att anpassa oss efter de restriktioner som råder och nu siktar vi in oss på en vinter och vår med anpassad, men full verksamhet. Under alla våra utflykter och exkursioner så har vi ingen organiserad samåkning, vilket innebär att vi inte erbjuder plats i varandras bilar. Om några väljer att göra upp själva i förväg att samåka så är det ok, men det är inte ok att komma till samlingen och be att få åka med någon.

Vi ber alla som vistas i naturen, med eller utan kikare att visa hänsyn och ta ett personligt ansvar. Den som är sjuk håller sig givetvis hemma. Om du är det minsta tveksam, uppvisar milda symtom, tillhör en riskgrupp eller på annat sätt bör vara extra försiktig: avstå helt från att vistas tillsammans med andra fågel-skådare.

DECEMBER 01 – START FÅGELBORDSKAMPEN

Tävlingen är inte individuell utan det är matningarna som mäts mot varandra i denna tävling. Så det går utmärkt att lägga in arter på en matning man besöker i skogen och alla i en familj kan hjälpas åt att räkna arter på en tomtmatning.

Datum: 1/12 2020 -28/2 2021

Anmälan: Fyll i din matning i vårt gemensamma rapportark. Länk finns på VOF:s hemsida.

Från 1:a december till 28:e februari utmanar vi alla vintermatare att ställa upp i fågelbordskampen. En aktivitet som man deltar i på sina egna villkor och hur mycket man vill.

Man anmäler sin vintermatning via vårt google-ark och fyller i arter som äter vid matningen under december – februari.

**Det kan bli ändringar i
våra program.
Håll utkik på hemsidan och
Facebook för aktuellt program.**

DECEMBER 06 – ADVENTSSKÅDNING

Den andra advent åker vi som traditionen bjuder ut i skogen och besöker någon skogs-matning.

Vi bjuder på glögg och pepparkakor och förhoppningsvis också lite fågel. Vart vi åker beror på läget och vädret.

Ledare: Johan Karlsson

Anmälan: Johan Karlsson, 070-666 0727

johan.karlsson.vof@gmail.com

Samling: 08:00 Vallby Friluftsmuseum

Svårighetsgrad: nybörjarvänlig skådning

Fysisk krävande: någon km på anlagd stig.

Målarter: övervintrande fåglar.

JANUARI 16 – EKEBY VÅTMARK

Ekeby våtmark, som är en del av reningsverket i Eskilstuna, erbjuder övervintrande fågel i öppet vatten hela vintern. Det öppna vattnet gör att det stannar gott om fågel som annars väljer att flytta lite längre söderut.

Området är lättillgängligt med anlagda promenadstigar runt dammarna och två fågeltorn med utsikt över hela området.

Här finns också en väl tilltagen parkering som passar vår policy att inte samåka mer än nödvändigt. För den som vill möta upp på plats går det utmärkt att dyka upp direkt på plats en halvtimme efter ordinarie samling

Ledare: Johan Karlsson

Anmälan: Johan Karlsson, 070-666 0727,

johan.karlsson.vof@gmail.com

FOTO: NORI AHARI

Samling: 08:00 Vallby Friluftsmuseum

Svårighetsgrad: Nybörjarvänlig skådning

Fysisk krävande: Promenad och rullstolsvänliga stigar

Målarter: Övervintrande våtmarksfåglar

Håll avstånd när ni skådar!

JANUARI 23 – ARTRALLY

Tofsmesen är från i år priset i den nya skogslistan. Handicapsystemet är skrotat och vinnare blir det lag som får ihop flest arter på en förutbestämd lista med skogsarter.

Lagen från Hallstahammar har dessutom sin pilgrimsfalk och i Skinnskatteberg vinner det bästa laget en kungsfiskare.

Summeringen av artrallyt brukar ske på Westerqvarn men 2021 kommer vi att hålla en digital summering, eventuellt med möjlighet till en mindre samling för de som inte kan delta digitalt.

Anmälan till: Ulf Carlson 0703 745 979 eller epost till: vof.artrally@gmail.com

I slutet av januari är det dags för den 21:a upplagan av vårt Artrally som till deltagarantalet är Sveriges största vinterrally.

Man tävlar i lag om två eller flera personer och letar arter mellan kl. 00.00 och 15.00 inom en kommun.

Det finns tre priser att tävla om: Korparna, Tofsmesen och Gröngölingen.

Korparna är det traditionella priset som tillfaller det lag som hittar flest arter.

Gröngölingen som instiftades förra året är ett pris i EKO-klassen. Det tillfaller det lag som får flest arter och tar sig runt under dagen för egen maskin – cyklar, går eller åker skidor.

JANUARI 31 – VINTERFÅGLAR INPÅ KNUTEN

Den sista helgen i januari räknas fåglar vid fågelborden runt om i Sverige. Helgen förlängs dessutom med fredag och måndag för att förskolor och skolklasser ska kunna delta.

VOF kommer under lördagen att arrangera en offentlig räkning vid någon matning som är tillgänglig för allmänheten. Vilken matningen är meddelas på hemsidan och facebook.

Ansvarig: VOF **Tid:** 10.00-13.00
Läs mer på Vinterfåglar inpå knuten
<https://vinterfaglar.se/>

FEBRUARI 20 – VINTERFÅGLAR I STADEN

FOTO: NORI AHARI

Vi inbjuder alla till en stadsvandring längs Svartån i Västerås och vidare ned mot hamnen där vi utforskar fågellivet i staden under vintern.

Vandringen som helhet kommer att bli över en mil om man går fram och tillbaka, men vi

räknar med att bli rikligt belönade med goda möjligheter att se strömstare, kungsfiskare, pilgrimsfalk mm.

Givetvis kan man välja att bara delta delar av denna vandring och avbryta när man själv vill.

Ledare: Johan Karlsson

Anmälan: Johan Karlsson, 070-666 0727,
johan.karlsson.vof@gmail.com

Samling: 08:00 Bryggargården Västerås

Svårighetsgrad: Nybörjarvänlig skåkning

Fysisk krävande: Lång promenad längs gångbanor

Målarter: Övervintrande stadsfåglar

MARS 06 – ÖRNRÄKNING

I början av mars är det örnräkning runt hela mellansverige under ledning av Röddrommens fältstation i Sörmland. Flera av observationsplatserna ligger i Västmanland.

Rapphönan bemannar Gäddeholms brygga och hälsar alla intresserade välkomna att komma dit och hjälpa till att spana ut över Ridöfjärden. Vid goda siktförhållanden finns här bra chans att se örn.

Plats: Gäddeholms hamn. **Tid:** 10:00-12:00

MARS 20-28 – UGGLEVECKAN

Ansvarig: Sören Larsson
Kontakt: tel 070-56 78 725,

Vecka 12 är det dags för vår årliga ugglevecka med flera exkursioner och aktiviteter i uggleskogarna runt om i Västmanland.

Varje år samlas lokalklubbar och fågelintresserade under nio nätter och åker runt och lyssnar. Alla observationer i landskapet sammanställs och publiceras på VOF:s hemsida.

Eftersom ugglor följer sorkarnas population så varierar resultaten år till år. Även väder under uggleveckan spelar en viss roll för resultaten. Många rapporter under senhösten tyder på god tillgång på smågnagare, så om vintern är bra för dem kan vi se fram emot en bra ugglevår.

MARS 27 – UGGLEEXKURSION I VÄSTERÅS

I år kommer vi att anpassa rutten och platser vi besöker, så att vi får plats med många bilar. Max 10 bilar har vi som gräns och vi kommer vid behov att dela upp oss för att få rum. Först till kvarn.

Anmälan: till Johan Karlsson, 070-6660727, johan.karlsson.vof@gmail.com

Deltagare: Max 10 bilar

Ledare: Johan Karlsson

Samling: 17:00 Vallby Friluftsmuseum

Svårighetsgrad: Medelsvår skådning

Fysisk krävande: Vi åker bil mellan olika observationsplatser och går kortare sträckor.

Målarter: Ugglor.

I samband med uggleveckan håller vi en uggleexcursion där vi fokuserar på att se och höra så många ugglearter som vi kan. Vart vi åker beror lite på resultat från veckans inventeringar, men vi brukar starta i kulturbygden kring Mälaren och sedan röra oss upp mot skogarna när det blir mörkt.

Program Rapphönan

Alla fågelintresserade tjejer är välkomna till Rapphönan. Vi fortsätter att endast ha utomhusträffar eftersom det är lättare att hålla avstånd. Mer info om var vi ska träffas kommer på hemsidan, [vof.birdlife.se/Grupper o nätverk](http://vof.birdlife.se/Grupper_o_natverk)

- **Lördag 28 nov**
- **Söndag 10 jan**
- **Lördag 6 feb**
- **Lördag 6 mars** - Örnräkning på Gäddeholms brygga
- **Måndag 12 april**

Kontaktpersoner:

Christina Bredin, 070 634 4120

Marjatta Ericsson, 070 600 0827

Program Daglediga

Vi fortsätter att endast ha utomhusträffar och kommer att göra utflykter de torsdagar då vädret tillåter och då hålla oss nära och runt Västerås. Ett mail kommer att skickas ut senast onsdagar med info om torsdagens program..Anmälan görs senast kvällen innan till

den som är kontaktperson för utflykten. Kontakta Britt Björkman om du vill komma med på Dagledigas utskickslista.

Under våra utflykter har vi tillsvidare ingen organiserad samäkning, vilket innebär att vi inte erbjuder plats i våra bilar, detta enligt VOF:s policy.

Daglediga finns på VOF:s hemsida under meny: Grupper och nätverk/Daglediga.

Kontaktpersoner dagledigas verksamhet:

Bo Askerin	070 – 172 26 50
Britt Björkman	073 - 915 85 61
Erik Westman	073 - 023 85 90
Lennart Urby	070 - 317 55 42
Sten-Ove Sandell	073- 544 56 20
Ulla Stengärde	073 - 984 29 46,

Studie
främjandet

Studiecirkeln "Börja skåda fågel" i Västerås februari till maj/juni – åtta träffar

Vi träffas utomhus och varierar mellan helger och vardagar.

I början ses vi dagtid på helgerna när det är ljust ute. När det blir ljusare på kvällarna kan vi träffas vardagskvällar.

Två heldagsexkursioner ingår.

Innehåll: utrustning, fåglars utseende och läten, etik i skog och mark.

Och framförallt njuter vi tillsammans av våra bevingade vänner.

Ledare: Marjatta Ericson och Nori Ahari.

Anmäl till: Studieförbundet, 0221-21230, vasteras@studieforamjandet.se

Ringmärkning vid Skopan

Text: Johan Karlsson

Två gånger lyckades vi få stjärtmes i näten

Efter att CES-säsongen vid Önstensborg var avslutad på försommaren så hade vi tillstånd att ringmärka flyttfåglar under hösten. Vi hade varit ute och rekognoserat flertalet platser för detta. Kravspecifikationen på platsen var klar. Under våren och sommaren hade flera medlemmar hört av sig och ville gärna komma och besöka våra märkningar, så platsen skulle vara lämplig för besökare. Sen hade vi också egna önskemål om biotop. Vass och salix ville vi ha.

Till slut föll valet på Skopan. En liten ö utanför Björnön med ett litet sund med vass mellan dessa. En rent idealisk plats efter våra önskemål. Lagom avskilt så att vi och fåglarna inte blev störda av utomstående, samtidigt lätt att nå en kort men snårig promenad från badet på Södra Björnön.

Nu skulle vi bara iordningställa platsen genom att röja gator för våra nät och markera vägen ut från badplatsen så att vi kunde ta emot besökare. Sen skulle vi gärna få lite fågel där också, men det såg bra ut vid de första besöken. sävsångare, lövsångare, blåhake m fl lockade i vassen.

Freitag den 4 september samlades vi och började röja i vassen och sätta upp stolpar och nät och fick i ordning 9 nätplatser och när det började mörkna hade vi redan fångat och ringmärkt våra första fåglar trots att vi rörde

oss ganska mycket i nätgatorna. Detta bådade gott inför premiärmärkningen på lördagen.

Vi hade meddelat på hemsida och på Facebook att nu skulle vi märka och att alla som var nyfikna var välkomna. Något vi sedan fortsatte med hela hösten.

Den första helgen märkte vi två morgnar på raken och det visade sig att platsen verkligen har potential. 63 märkta fåglar första morgonen och 53 andra morgonen. 17 arter hade vi dessa två dagar.

Dessa två omgångar var våra bästa märk-omgångar för ju längre hösten skred desto färre fåglar blev det i näten och vi hade också lite otur med väder och vind för att få mycket fågel under resten av hösten. Totalt under september och oktober märkte vi 244 fåglar av 19 arter.

Petter jobbade hårt för att få loss gärdsmysen ur nätet.

Jag som har ett stort fokus på fågelintresse och medlemsaktiviteter är mest glad över det engagemang som denna aktivitet har skapat. Vi är en stabil grupp engagerade som lägger ner en del tid både på märkplatser och med förberedelser och arbete runt omkring. Erfarenheten i gruppen skiljer sig från rena nybörjare till erfarna ringmärkare, men det gemensamma är ett stort intresse och vi lär av varandra och de mer erfarna hjälper de med mindre erfarenhet.

Ett annat roligt inslag under hösten är alla besökare som kommit till oss och flera av dem har återkommit fler gånger och haft nyfikna frågor och fått lära sig om fåglar och ringmärkning.

Roligast är alla barn och ungdomar som kommer och besöker oss eller är med vid märkningen och till nästa år är det fler som

anmält intresse för att gå ringmärkurs på Ottenby.

Nu håller vi på att summera årets verksamhet och börjar så smått dra upp linjer inför nästa år. CES säsongen pågår mellan maj och augusti och från och med september räknar vi med att märka flyttfåglar. Det ger oss en ganska lång säsong med runt 20 tillfällen.

Runt 15 personer har varit engagerade på ett eller annat sätt kring vår ringmärkningsverksamhet under året och flera barn har varit med, vilket är extra roligt. Men vi vill gärna bli fler. Därför hoppas vi också kunna erbjuda en studiecirkel där man lär sig att bli ringmärkarassistent nästa år. Efter den ska man kunna hantera nät, föra protokoll och kunna plocka fågel i näten.

Stort tack till alla som varit med och bidragit denna första säsong med ringmärkning i VOF:s regi. Jag är oerhört tacksam över att ni gjort detta till en omtyckt del av vår verksamhet.

Till övriga ringmärkare som är aktiva i Västmanland, så vill jag sträcka ut en hand. Våra märkplatser må vara förlagda i Västerås, men VOF omfattar hela Västmanland, så vill ni synas på vår hemsida så hör av er. Vill ni ha hjälp med rekrytering av personal, hör av er. Vi vill att VOF ska kunna bidra och hjälpa hela Västmanland med ringmärkning. ■

Zsombor visar en besökare hur man håller i en blåmes.

Minnesord över Jens Wahlstedt

Jens Wahlstedt, mångårig generalsekreterare för Världsnaturfonden WWF och även under några år ordförande för Sveriges Ornitologiska Förening, avled i en ålder av 85 år den 2 augusti 2020.

För oss Västmanlänningar är Jens välkänd som en förkämpe för fågelskydd inte minst för att återskapa Asköviken som ett rikt fågelområde. Jens växte upp i Västerås och startade sitt livslånga fågelintresse i Asköviken men också i de dåvarande vilda skogarna vid Gryta norr om Västerås. Även skogarna runt Virsbo och Tinäset besöktes av Jens och hans kamrater under 1950-talet.

Under Jens tid som Generalsekreterare för WWF så stöddes framgångsrikt många projekt för att återskapa igenvuxna och förstörda fågelvåtmarker som just Asköviken men även Tåkern, Hjälstaviken, Tysslingen och många fler allt i nära samarbete med länsstyrelser, kommuner och inte minst ideella naturvårdare.

Asköviksfonden WWF startade 1990 och Jens var drivande för att strandängarna där öppnades upp och att det skapades livsmiljöer för en mer varierad fågelfauna i Asköviken och för att fler skulle uppleva vikens mångfald från nya fågeltorn och bra stigar.

Under alla år återkom Jens ofta till Asköviken trots att han inte längre bodde i Västerås. Han deltog med entusiasm i fågelskådningens dag, möten i Asköviksfonden och invigning av naturskolans hus 1998. Han var även med och höll uppskattade föredrag när Västmanlands Ornitologiska förening firade 30 och 40 år som förening.

Jag lärde känna Jens 1996 då han bodde kvar i Ulriksdal i Solna där han 1995 avslutat sin framgångsrika tid som Generalsekreterare för WWF. Under Jens 12 år på WWF växte organisationen från några tusen supportrar till hela 140 000. Ofta mötte jag honom i

Jens Wahlstedt invigningstalar vid Naturskolan, Askövikens nya hus den 4 augusti 1998. Asköviken fanns med hela tiden för Jens som ungdomens förlovade rike med sovande i ängslador och spanande efter fåglar på strandängar och i vass.

Ulriksdalsparken där han med kikaren och sin hund tog sina dagliga fågelvandringar. Det blev många samtal om fåglar, fågelskydd och han var hela tiden nyfiken på vad som hände i Västmanland. Jens Wahlstedt var även en god berättare och skribent. Böckerna Fågelmarker och fågelminnen och Så länge solen går upp kan verkligen rekommenderas för den som vill veta mer om författarens liv i naturskyddets tjänst.

Torbjörn Hegedüs

Studie
främjandet

Hammartornet i Hällefors invigt

Text & bild: Leena Zander

I strålende sol invigdes Hammartornet av ordförande Aulis Syväjärvi. Till sin hjälp hade han Hugo Johansson som klippte av bandet. Tornet ligger bakom Hällefors bryggeri vid väg 244 mitt emellan Grythyttan och Hällefors. Från tornet har det hittills observerats minst 122 olika fågelarter.

Det var Erling Lillberg, Bengt Andersson, Tomas Wase, Kent Andersson, Jonny Sveder, Gunde Persson, Bengt Eliasson och Kent Edin som byggt tornet. För sitt engagemang med tornet fick de varsitt medlemskap i Birdlife Sverige 2021.

Det bjöds även på korv med bröd och hembakat gofika. 24st kom och var med på invigningen. Bengt Andersson och Erling Lillberg hade satt upp 10 kluriga frågor om fåglar på vägen in till tornet. Den som fick flest rätt var Nils Hultman.

Hugo Johansson fick äran att klippa bandet vid invigningen av Hällefors nya fågeltorn.

Den Klykstjärtade stormsvalan i Grythyttteviken, ett offer för Julorkanen 1902

Text: Tomas Carlsson, tomas.carlsson@storytelling.se

Foto: Erica Mejlon

På juldagskvällen 1902 återvände provinsialläkare Richard Forssblad tillsammans med sin son Nils hem från ett sjukbesök utanför Grythyttan. Den 14-åriga sonen var nyligen hemkommen på ferie från läroverket i Östersund. Pojken tittade oroligt mot kyrkogårdsträden när vinden tog i och ruskade trädskronorna.

– Ja det blir nog storm i natt! Kommenterade hans far. Nog hade han rätt, det skulle bli den värsta stormen som drabbade Sverige under 1900-talet.

Det var egentligen två stormar i snabb följd. Natten mellan julafton och juldagen drog en storm med orkanvindar över Norrland, den följdes redan följande natt av "Julorkanen". Ett mycket intensivt och snabbt lågtryck, vars centrum passerade Karlstad och Närke vid midnatt. På morgonen låg stormens centrum redan vid Onega i Ryssland. Bakom lågtrycket svepte orkanvindar ner över södra Sverige. Kullen i Skåne hade troligen en medelvind på 40m/s.

Från Hökhult i Halland berättas:

"Natten den 25-26 rasade en mycket häftig storm, som strax efter midnatt övergick till NW, och drev upp havsvattnet 8 fot offer vanligt vattenstånd å härvarande kust. Vattnet steg till

och med upp i sängarne i flera hus vid hafet och Lagan, så att innevännarne måste fly upp på vindarne eller från husen om natten. Nästan alla hustak skadades något, många mycket af stormen, äfven flera större kreatursstallar; så att många kreatur blef ihjälslagna och ännu flera skadade. Telegraf- och telefonledningar ha blåst ned utmed vestkustbanan, och banvallen har skjölts bort af böljorna på sina ställen, så att trafiken å samma bana har måst inställas under flera dagar. Mycken skog har blåst ned".

Från Öxabäck i södra Västergötland beskrivs: "en myckenhet skog kullvräktes och stora träd blåste av på midten. Hade marken ej varit så djupt tjälad, hade ändå större skada åstadkommit. En så våldsam storm säger sig ingen af de här boende upplefat".

Men efterverkningarna i Grythyttan och övriga Bergslagen blev måttliga. Från Askersund rapporteras orkan, i Örebro rasar den nya rappningen från en kyrka och i Stockholm är det snöstorm med orkanvindar. Men värst drabbas södra Sverige. Ett femtiotal fiskare omkom och många skadades.

Om marken var tjälad i Öxabäck, så var den nog det i Grythyttan. Det hade tydligt varit en period av vinter före stormen, sjön Torrvarpen var isbelagd. Från sjön Möckeln några mil bort rapporterades en istjocklek på 70 cm.

På morgonen den 28 december begav sig Nils ut på promenad runt Grythyttan. En bit

ut på den isbelagda Grythyttteviken tyckte han sig se något som flaxade. Han skyndade ut för att undersöka det närmare. Det var en fågel som han inte kände igen, den var svart och tornsvalelik, med vit övergump och en konstig näbb. Fågeln verkade skadad och utmattad så pojken "förpassade honom till de sälla jaktmarkerna". Nils tog med den hem. Om man anade vad det var för art är okänt, men i vilket fall förstod man att den var ovanlig och skickade den till Zoologiska institutionen på Uppsala universitet, där Gustav Kolthoff bestämde arten och stoppade upp den, även skelettet monterades. Där finns den faktiskt fortfarande, eller närmare bestämt på Evolutionsmuseet i Uppsala. Erica Mejlon, museiintendent där, har haft vänligheten att spåra upp fågeln i samlingarna och skicka några foton på den.

Fynddatum

Det uppstår en viss förvirring kopplad till fynddatum. På den monterade fågeln står 28 dec 1892. I flera källor anges den 28/12 1902, bl.a. i Nordens Fåglar (G. Kolthoff & L. A. Jägersköld 1911-26). Men i "Våra fåglar i Norden" band 4 sid 1920 anges året till 1892, troligen taget från etiketten på den monterade fågeln. Men notiserna från Nerikes Allehanda och Nora Bergslags Tidning den 21 januari 1903 bekräftar att 1902 är korrekt. Men i tidningsnotisen anges datumet till 26 eller 27 december. I Nerikes Allehanda den 21 januari 1903, nämns i en kort notis om en "stormsvala" som hittats på isen i Grythyttteviken vid jultid (året innan).

Gustav Kolthoff (1845-1913), sin tids kanske främste ornitolog, gav ut ett flertal böcker som t. ex. "Nordens Fåglar". I Uppsala byggde han upp en betydande samling av monterade fåglar, varav många han själv nedlagt. Hans goda erfarenhet av havsfåglar finns beskrivet i flera skildringar, bl.a. från Färöarna 1872. Han beskriver flera möten med stormsvalar, t. ex ett bofynd när han på hemväg från Grönland besöker öarna igen.

Vid kraftiga stormar från atlanten är det inte ovanligt att många havsfåglar förs in till

kusterna och ibland t.o.m. långt in över land. I själva verket finns tidvis ett stort antal av de mer vanliga arterna i Nordsjön, Skagerack och Kattegatt. De ses ofta vid västkusten när det blåser kulingvindar eller mer från väst. När sådana väderlägen prognostiseras av SMHI reser många fågelskådare till lämpliga platser längs västkusten. Ofta med framgång för sina artlistor. Man har nog alltid insett att stormarna för med sig ovanliga arter, men först på 1960- och 70-talen började fågelintresserade regelbundet spana av havet vid sådana tillfällen.

De första fynden av klykstjärtade stormsvalar i landet var i Skåne och Bohuslän 1863 resp. 1866. Den första stormsvala hittas redan vintern 1744-45 i Hedemora under liknande omständigheter som i Grythyttan. Men det var självaste Linné som fick ta hand om och namnge den avlidna fågeln. Han kallade den "Storm-Väders-Fogelen". Även i Värmland har en stormsvala hittats i november 1911 vid Lennartsfors. Men det märkligaste fyndet är den Oceanlöpare, *Oceadroma castro*, som den 19 januari 1993 hittades levande på sjön Lisvesis is, Suonenjoki, i mellersta Finland. Den dog senare.

Fram till 2020 hade långt över 1000 klykor setts i Sverige, men inga fler har ännu setts i Västmanland, trots många fler fågelskådare och många och stora sjöar. Kanske skulle det löna sig att gå man ur huse och spana, när det blåst kraftiga västliga stormar, särskilt vintertid. Arten häckar på öar och kuster bl.a. runt nordatlanten.

För att få lite mer säkerhet i när stormsvalan hittades har jag har sökt i olika arkiv efter gamla brev som skulle kunna finnas kvar från korrespondensen mellan den unge Nils och Gustav Kolthoff, men hittills inte funnit något. Att leta efter detaljer i gamla observationer är både spännande och intressant, men ibland är materialet borta. ■

Skådarporträtt Frida Olsson

"Frida är riktigt taggad på att skåda fågel och åker gärna ut dag efter dag. Hon imponerar genom att ha ögonen med sig och hela tiden upptäcka fåglar i sin omgivning", säger Ralf Lundmark.

Text: David Liderfelt

Om du besöker gömslet i Gålsjön, Högbyladan eller åker runt på småvägar kring Arboga har du chans att stöta på Frida Olsson. Intresset är nyvunnet och nyfikenheten på fåglar får henne att skåda nästan dagligen.

Sedan Frida Olsson från Arboga var 17 år har hon åkt sin 1,5 timmar långa biltur som hon kallar djurrundan flera gånger i veckan. Hon åker långsamt och tittar efter algar, rådjur och andra djur. I januari 2020 hände något som gav naturintresset ett nytt fokus. Hon fotade en fågel på vägen och undrade vad det var. Hon började bildgoogla. Hon testade olika sökningar "fågel rött bröst vingband vacker färgglad" Och snart hittade hon den, en Bofink. Häftigt! Upplevelsen väckte något.

I februari började studiefrämjandets studie-cirkel "Börja skåda fågel" i Arboga, där Ulf Eriksson, Seppo Leppälampi och Fredrik Anmark ledde cirkeln.

— Frida har en förmåga att se detaljer och sådant som avviker på ett unikt sätt. Och så är hon nyfiken och vetgirig nåt så vansinnigt! säger Ulf.

Gruppen hann med några få träffar innan kursen fick avbrytas på grund av coronaviruset.

Men Frida fortsatte på egen hand. I början tillbringade hon mycket tid vid gömslet och matningen vid Gålsjön. Där hoppade hon högt av en skrikande vattenrall och fick också en bild på en annan färgglad och märkligt tjock-näbbad fågel. Hon vände sig återigen till internet. Hennes känsla beskrivs med ett "wow" när hon förstod att det var en stenknäck hon hade fotograferat.

— När jag ser något vill jag såklart veta vad det är, säger Frida.

Fågelintresset är visserligen nyväckt, men Frida har alltid haft ett starkt naturintresse. När hennes vänner mest festat och tränat har hon varit i skogen. Familjen har en släktgård utanför Gunnilbo där nu en av hennes farbröder bor. Kanske var det där det började? Hon var med mycket i skogen och var med när det var jakt. Och när hon nu under hösten 2020 ska åka till södra Öland på sin första skådarresa, är det tillsammans med sin farbror och faster, som har som tradition att åka dit.

Högbymaden — som också är platsen för

den här intervjun — är en av Fridas favoritlokaler. Den ligger visserligen 4 mil bort från hemmet, men är ändå en av platserna hon varit mest på. Just idag är det inte jättemycket fågel. Längst Kolbäckens strand ligger ett gäng grågäss och några krickor. Över maderna jagar brun och blå kärrhök, fjällvråk och ormråk.

Frida har gått upp kvart över fyra för att hinna till den intelligande sjön Gnien i tid innan soluppgången. Där bedrivs ringmärkning i Sören Larsson och Seppo Leppälampis regi. Hon har hjälpt till att plocka fåglar ur fångstnäten och att lära sig så mycket hon kan av de mer erfarna skådarna. Stöd och råd med detaljrika förklaringar är något hon uppskattat stort att ha fått av alla dem som givit det. Speciellt Ulf Eriksson och Seppo Leppälampi har varit en stor bidragande orsak till den kunskapsutveckling hon hunnit få under sin korta tid som fågelskådare. Och trots sin hitills korta skådarkarriär har hon hunnit vara med om mycket, och även upptäckt mycket på egen hand.

Under en av sina vanliga djurrundor fick hon syn på en uggla. Hon fick några bilder och lade ut på Facebook. Där fick hon svaret att det var en lappuggla. Ugglan hade hon turen att få följa under ett par månader, då det visade sig att det var ett par som gjorde ett

Frida med en tornfalkunge.

Frida med en kattuggleunge

häckningsförsök. Jag blev alldeles till mig, det var min första uggla. Jag stannade till där på grusvägen och ringde farbror tjoandes rätt ut. Jag har sett en uggla!

Frida är fascinerad av ugglor, och har förutom lappugglan följt en slagugglehäckning och sett ungarna hoppa ur boet. Det är lätt att se fascinationen i hennes ögon när hon berättar om kattugglorna hon varit med att ringmärkt och uggleholkarna hon varit med att städa. Hon har fått höra av andra att hon har ovanligt lätt att lära sig. Och kanske är det inte så konstigt. Nyfikenheten på fåglar gör att Frida är ute och skådar nästan varje dag.

— Nu när man börjar lära sig lite mer om fåglar är det en sån rikedom av utseenden och läten. Det finns så mycket att lära sig och det är en suverän avkoppling, säger Frida.

Och som student på distans och med en son och dotter som är i övre tonåren som klarar sig själva relativt mycket har Frida tid. Vi tar ett sista span över Högbymaden. En havsörn kretsar på långt håll. Frida packar ihop sin tubkikare och ska fortsätta mot nya naturupplevelser. Idag ska hon försöka se nötkräkor.

—Jag tar småvägarna genom skogen. Alltid kan man se något, säger Frida. ■

UGGLEVECKAN 2020

Text: Sören Larsson

Under de år som VOF arrangerat uggleveckan i landskapet har vi endast under två år 2003 och 2011 fått uppleva toppår för ugglorna. Åren 2006 och 2014 var också bra men får klassas till kategori "sista uppgångsåret" i ugglepopulationerna. Desto oftare har vi upplevt ugglorna kämpa i ett bottenår eller första uppgångsår. Så blev det också 2020 men med en intressant förändring. Lappugglorna hade stannat upp i landskapet från hösten 2019 och över våren 2020 och vi fick rekordmånga rapporter av hörda lappugglor under uggleveckan och senare också ett rekordår i antalet häckande par.

Den 19:e säsongen av den gemensamma ugglelyssnarveckan i Västmanland genomfördes mellan 14/3 och 22/3.

Förutsättningarna var att vi hade haft en ovanligt mild vinterperiod med i stort sett snöfria marker hela säsongen. Ingen gnagarinventering genomfördes i Ramnäs under hösten innan. Därför saknades den från tidigare år, hinten om hur uggleåret 2020 skulle bli. Spontan rapport under hösten och vintern talade för att det var ont om de mindre sorkarna och skogsmössen, däremot verkade det som vattensorken haft lokalt bra förekomster.

Under lyssnarveckan var förutsättningarna bra för ugglelyssning. Alla områden var åtkomliga i de snöfria markerna. Under de flesta kvällar/nätter var vinden svag med några minusgrader. Den pågående coronapandemin gjorde att flygplan, skogsmaskiner och bilar inte störde med sina bullerljud – det kändes mycket märkligt att inte störas av motorljud

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

Det mest intressanta resultatet under årets ugglelyssnarvecka är det stora antalet hörda lappugglor.

och ropande ugglor kunde avlyssnas på längre avstånd än som vanligtvis är fallet.

Ugglelyssnare

Coronapandemin hade just nått vårt land och myndigheternas regler och rekommendationer uppmanade oss alla att vara försiktiga/minska på sociala kontakter mm. Även om det arrangerades enstaka uggleutflykter i landskapet så var de flesta ugglelyssnare ute ensamma eller i små sällskap. Den sociala biten under ugglelyssnarveckan blev därmed annorlunda mot tidigare år. Min bedömning utifrån muntliga rapporter är att avlyssningen av landskapets skogs- och kulturområden ändå inte blev mindre p.g.a. coronahotet utan snarare något intensivare. De ugglelyssnare som normalt är mycket aktiva under veckan var än mer aktiva under årets vecka.

Liksom tidigare år var lyssnaraktiviteten hög i Västerås kn, Skinnskattebergs kn, Sura-

hammars kn och nu även Hallstahammars kn. I Surahammar och Skinnskattebergs kommuner bedrivs sedan många år inventeringarna systematiskt för att täcka hela kommunen. Inom Hallstahammars kn infördes Västeråsmodellen 2018, en systematisk inventering där kommunen är indelad i inventeringszoner med en ansvarig inventerare i varje område. Tabellen som visar resultatet för 2020 visar också att i de kommuner där det genomförs systematiska inventeringar noteras också flest ugglor.

Resultat

Det rapporterades 278 ugglor av 8 arter under veckan 2020. Det blev sjätte året i rad där vi kunde notera att majoriteten av ugglorna åter hade ett sämre år i vårt landskap. Antalet hörda ugglor under uggleveckan de senaste åren befinner sig inom samma antalsram. T.ex. 276 ugglor 2017, 355 ugglor 2018 och 254 ugglor 2019. Variationen mellan åren beror mer på aktiviteten bland ugglelyssnare än någon positiv eller negativ trend hos ugglorna.

Att inventera ugglor under en vecka i slutet av mars månad ger oss naturligtvis inte några exakta uppgifter på antalet fåglar eller häckande par däremot ger det oss en bild av trender för de flesta av våra ugglearter.

En art som är knepig att bevaka under enbart en veckas lyssning i slutet av mars är berguven. Årets resultat, fem ropande berguvar är kanske bara 25% av det verkliga antalet som finns i landskapet.

Hornuggla är en annan art som de flesta vårar inte återvänt från sina vinterkvarter när uggleveckan genomförs. Senaste vintern har förmodligen ett flertal hornugglor övervintrat i landskapet beroende på den milda väderleken, de hörda hornugglorna får vi misstänka är bland dessa individer.

Det mest intressanta resultatet under årets ugglelyssnarvecka är det stora antalet hörda lappugglor. Ser vi tillbaks på hela perioden med ugglelyssnarveckor så ger det en bild av att lappugglan haft en stadig populationsökning i landskapet under perioden. Under 2020

Tabellen visar antalet hörda ugglor fördelade på kommun under uggleveckan 2020.

Kommun	Berguv	Hök- uggla	Sparv- uggla	Katt uggla	Slag uggla	Lapp- uggla	Horn- uggla	Jord- uggla	Pärl- uggla
Ljusnarsberg			1						
Hällefors				4					
Nora			1	6					
Lindesberg			2	10					4
Arboga			1	7			1		
Skinnsberg			12	39	5				13
Köping			4	12	1				2
Fagersta				3			1		
Norberg					1				2
Surahammar			15	10	5				2
Hallstahammar			4	10					
Sala			2	7	3		4		
Västerås			7	43	4		3		1
Kungsör				2			1		
Örebro									
Totalt	5	2	49	153	19	16	10		24

års lyssnarvecka kunde lappuggla höras i sju av landskapets kommuner. Arten har nu förekommit i alla landskapets kommuner utom Kungsörs kn.

Även antalet framgångsrika häckningar i år av lappuggla i Västmanland (21 st kända i nuläget) är det högsta antalet hittills. Jag har i tidigare årsredovisning av uggleveckan noterat att vi missar lappugglorna då de vanligtvis ropar mer aktivt i april. Lyckades vi då i år att pricka in de lappugglor som senare upptäcktes häcka. Svaret är att vi inte lyckades så bra med det under uggleveckan. Om det beror på att fåglarna förflyttat sig långa sträckor från den lokal de fanns vid under lyssnarveckan till en helt annan plats flera mil därifrån en månad senare är en spännande fråga att försöka besvara i framtiden.

Lappugglorna lever ett nomadiskt liv och kan ett annat år finnas i en helt annan del

av Sverige eller Norden, som då tillfälligt erbjuder bättre födounderlag än det som finns i vårt landskap. Spontana rapporter jag fått del av berättar att vattensorken och åkersorken är mycket viktiga bytesdjur för arten i vårt landskap. Dagens skogsbruk i landskapet med stora kalhyggen, lantbruket med igenläggning av åker- och betesmarker samt bäverns återkomst bidrar på kort sikt i hög grad till ökad areal livsmiljö för dessa båda sorkarter.

Tack till alla ugglelyssnare som deltagit under uggleveckan och rapporterat in sina fynd. Speciellt tack till samordnare för uggleveckan Roland Thuvander (Nora), Lennart Sandberg (Linderberg), Leif Johansson (Skinskatteberg), Bo Eriksson (Sala) och Johan Karlsson (Västerås). Slutligen till Christina Bredin som tålmodigt lagt in alla dagrapporter som jag skickat till VOF:s hemsida. ■

Ugglelyssnarveckan 20 – 28 mars

Boka in vecka 12 (20-28 mars) för uggleexkursioner och ugglelyssningar. 2021 blir den 20:e säsongen i rad som VOF arrangerar ugglelyssnarveckan.

Denna vecka är samma vecka som tidigare säsonger, dessutom med en fullmånavecka 2021. Mer info kommer när vi närmar oss veckan.

Text & foto: Ulf Eriksson

Hjälmaren delas mellan landskapen Västmanland, Närke och Södermanland och därmed tre län. Länsgränser och landskapsgränser stämmer dock inte alltid överens. Fåglarna bryr sig inte heller om dessa gränser men spännande fågellokaler kan komma att hamna utanför, på och innanför dessa avgränsningar. Så är det på norra Hjälmarstranden där Arboga kommun ligger som en tårtbit tvärs över sjön och landskapet Västmanland skjuter in med en ännu smalare kil.

Att en liten del av Hjälmaren tillhör landskapet Västmanland uppmärksammades på 1970- och 1980-talen av ornitologiskt intresserade. Inventeringarna till Svensk Fågelatlas var en av anledningarna till att det noterades. En ganska smal del av landskapet Västmanland ligger i Hjälmaren, landskapets sydspets är på Tjugholmen, mellan Vinön (Närke) och Tåkenön (Södermanland). Frösshammarsviken med Sjölundamaden och Nyckelgrundet med Nyckelgrundstenen är exempel på fågellokaler som ligger i detta område.

Nyckelgrundet är ett grundområde SO ön Valen i Hjälmaren. Precis där går land-

skapsgränsen så en rygg med sten och grus i sydöstra delen utan vegetation, Nyckelgrundstenen, ligger i Västmanland emedan resten tillhör landskapet Närke. På Närkesidan ligger en trädbevuxen holme, även den kallad Nyckelgrundet, där rastar en del fågel, men i mindre antal, på stränderna och insektsjagande dvärgmås och svarttärna uppehåller sig där ibland på läsidan.

Ön hyste en period under 1990-talet en storskarvskoloni, numera är det en gråtrutkoloni med inslag av havstrut, strandskata, småskrake, snatterand mm. Nyckelgrundstenen, på Västmanlandsidan, har dock betydligt mer rastande fågel och på den finns ingen vegetation eftersom den periodvis ligger under eller nästan under vattenytan. Högre vegetation som försökt få fäste skalas av under islossningen.

Området bör betraktas i sin helhet.

Nyckelgrundet är namnet på både området som helhet och den trädbevuxna holmen. Det är grunt, bara någon meter djupt ibland, och stenigt. Vattnets pH-värde når här sina högsta nivåer i sjön vilket gör att bottendjur och insektsfaunan är speciell. Och detta drar fågel. Nyckelgrundstenen är alltså inte bara

ett sittskär utan de omgivande vattnen har en egen attraktionskraft. Som regel ligger sandreveln i stort sett under vatten på våren men efter midsommar blir ön allt större. Allt beroende på år och det aktuella vattenståndet i sjön. Vissa år, som t ex 2017, var vattenståndet lågt redan på försommaren och då fanns häckande fisktärnor där tidigt på säsongen.

Man kan nog säga att Nyckelgrundet "upptäcktes" som fågellokal 3/8 1982. Då fanns 219 skrântärnor i området och några dagar senare var det över 300 men på vågor var det svårräknat. Dessutom höll dvärgmåsar och svarttärnor på med födosök. Sportfiskare och yrkesfiskare hade länge känt till den speciella insektsförekomsten. "Nyckelgrundsknott" var t ex smeknamnet på den lilla dagsländan *Caenis luctuosa* som förekommer här i mängder i juli /augusti.

Även andra flygande insekter finns. Och de svarta tärnorna och egendomliga måsarna hade man noterat i långa tider. Men först på 1980-talet uppmärksammades det för de västmanländska och närkingska ornitologerna att

i slutet av juli var man garanterad svarttärna och dvärgmå. Samt stora antal av skrântärna. Man pratade om "28/7 -garantin" Fåglar drar från sjöns skrântärnor nyttjade Nyckelgrundstenen och berghällar i närheten som sittskär. På den tiden kunde antalet skrântärnor i juli vara 100-300 ex och dvärgmå/svarttärna som mest 30-tal vid ett besök. Idag är siffrorna nästan tvärt om. Roland Staav, som drev ett skrântärneprojekt på ostkusten besökte området flera gånger under 1980-talet och hittade fler av de tärnor han ringmärkt med färgringar rastande i området SO ön Valen. På Nyckelgrundstenen var de största ansamlingarna. Naturfilmare som Björn Uhr och Ingemar Lind var också på plats. Lind samarbetade med Staav med en film om skrântärnan liv som sändes i TV.

Fåglar lockar ännu fler fåglar, eller om det är födotillgången, så ovanliga arter i inlandet kan här betraktas som regelbundna i juli/augusti dock i begränsade antal. Roskarl, kustsnäppa, sandlöp, spövsnäppa, kustpipare hör till dessa. Under senhösten påträffas ibland små sällskap av skärnsnäppa och någon enstaka dvärgmå. Smalnäbbad simsnäppa ses ibland rasta i de omgivande vattnen, oftast under senvår/försommar. I de omgivande vattnen har dessutom noterats enorma ansamlingar skäggdopping, vigg under sensommar/höst och lite mer då och då sjöorre, ejder, svärta, prutgås, kustlabb m.fl

Fåglar i sin tur drar sedan fågel-skådare och då, på 1980-90-talen, gjordes alla upptäckter av ännu mer sällsynta arter som svart-huvad mås, vittrut, vitvingad tärna, storlabb (två sommarobservationer varav en finns uppstoppad i privat samling), tretåig mås, fjälluggla, mm. Fjällugglan var lite lustig, den

Svarttärna och dvärgmå vid Nyckelgrundstenen.

Omhändertagen tretåig mås på Stureskolan, Arboga. 1990-tal

satt ofta på en råk eller isvall vid Nyckelgrundstenen och spanade men flög sedan in till Valen och jagade mindre skogsmus och skogssork som den aktuella vintern hade en massförekomst på ön. Efter jakten återvände den ut till Nyckelgrundsområdet.

En annan trevlig historia var också den om en vittrut som uppehöll sig i området 14/3 - 13/5 1991, huvudsakligen på Närkesidan. Den följde yrkesfiskarnas vinterfiske och livnärde sig på kvarlämnad skräpfisk. Efter islossningen var den kvar och för att få in den på Västmanlandssidan av sjön kastades en låda braxen upp på Nyckelgrundstenen. Den, och andra trutar, var snart på plats. Dock glömdes det bort att rapportera den till Västmanland!

Ytterligare en händelse är den oljeskadade tretåiga mås som omhändertogs på platsen sent en höst i samband med sikfiske. Den fick

vård, mat och vila på Stureskolan i Arboga och kunde senare transporteras med en lastbils-transport till Halmstad där den släpptes fri.

Denna pärla eller oas i sjön får ofta besök av lokala ornitologer men ganska lite har rapporterats på Artportalen och liknande. Men fågelantalet är fortfarande lika stort som på 1980-talet, dock lite annan fördelning när det gäller svarttärna, dvärgmå och skrântärna.

Sommaren 2020 var allt som vanligt vid grundet men så upptäcktes en brednäbbad simsnäppa och plötsligt var Nyckelgrundstenen ett hett besöksmål av pandemirabbade och semestrande fågelskådare.

När den sedan lämnade Nyckelgrundstenen och valde ruggningsplats på Närkesidan upphörde rapporterna trots att den var kvar en bit in i augusti.

Båt är ett måste för att nå Nyckelgrundet och Nyckelgrundstenen under isfria tider på året. Thomas Andersson, Lunger, bedriver Lungershamns båttaxi och charterverksamhet för mindre grupper och är väl orienterad i området. Ett besök i senare halvan av juli rekommenderas, helst en vindstilla dag (28/7-garantin !). Då kommer lokalen att erbjuda en upplevelse lite utanför det normala i dessa trakter och denna årstid. ■

"Nyckelgrundsknott"

MEDBORGAR-FORSKNING

Hålhäckande fåglar i produktionsskogsmiljö

Text: Sören Larsson & Seppo Leppälampi.

Mycket stora skogsarealer i vårt landskap utgörs av produktionsskogar i olika stadier. Hur fungerar dessa miljöer som reproduktionsmiljö för våra fåglar? Naturligtvis olika för olika arter eller artgrupper. I den här studien har vi koncentrerat oss på de mindre hålhäckande arterna.

Område och metod

Vi vill redovisa en del i en 10-årig studie utförd i det västmanländska skogslandet. Studien har genomförts i Ramnäs-Virsbo Naturklubbs regi och nu pågått i 10 år. Vi valde då en ca 45-årig gallrad Produktionsskog på moränmark ingående i Snefringe Härads allmännings markinnehav, ca 10 km väster om Ramnäs som studieområde. Skogen utgörs av talldominerad barrskog med i stort sett avsaknad av lövträd. Två större myrsystem och ett långsträckt smalt bergsområde utgör impediment i skogen. På bergsområdet växer en del äldre tallar. Fältskiktet utgörs främst av blåbär och lingon med inslag av ett fåtal örtarter. Skogsområdet ser vi som väl representativt för Produktionsskogar i den här trakten.

För att göra arbetsinsatsen överkomlig har vi valt att använda fågelholkar, 90 st av vanlig småfågelholksmodell med 32 mm ingångshål. Samt 10 st med större ingångshål, 45 mm för t.ex. rödstjärt. Holarna sitter i en ca 3,5 km lång slinga på en höjd av 1,7-2,0 meter över marken.

Inventering av holarna har påbörjats i skiftet april/maj och har de senaste åren fortsatt långt in i juli på grund av sena omläggningar av såväl talgoxe som svartvit flugsnappare. Eftersom vi varit inriktade på att erhålla kunskap kring ungproduktionen har vi från början valt att ringmärka alla ungar och på senare år även en stor del av de häckande flugsnapparhonorna.

Häckande fåglar

Då skogsområdet i stort sett saknar död ved och träd med håligheter inträffade en betydande förändring när holarna sattes ut i skogen. Följden blev att vi egentligen förändrade fågelfaunan radikalt i skogsområdet genom holkuppsättningen. Målet med studien har dock varit att undersöka om fåglarna i den här typen av produktionsskog kan upprätthålla en hållbar reproduktion och därmed behålla sin populationstäthet. D.v.s. är födotillgången begränsad eller tillräckligt bra i en sådan här skogstyp för fågellivet. Vi

har också medvetet valt ett område där det saknas fågelmatning.

Nyttjandet av holarna för häckning har varierat från 62 % till 38 % mellan åren för förstakullar. De fågelarter som häckat i holarna är främst talgoxe och svartvit flugsnappare, men också enstaka år och enstaka par av rödstjärt, blåmes, talltita, tofsmes, svartmes och grå flugsnappare. I denna rapport vill vi presentera hur svartvit flugsnappare och talgoxe, de två vanligaste arterna, klarat häckningarna i skogsområdet. Båda arterna ingår i gruppen vi kallar "trivialarter" d.v.s. de har inte något större krav på skogarnas utseende, annat än att det finns tillgång på håligheter att placera boet i. Dessutom är de två arterna de två vanligaststuderade fågelarterna i landet.

Svartvita flugsnapparen

Produktionsskogsmiljön med i stort sett endast barrträd är inte vad vi tidigare ansett den mest attraktiva miljön för svartvit flugsnappare. Att svartvita flugsnapparna häckar där beror uteslutande på att vi satt ut holkar i skogen. Under de 10 år som studien pågått har miljön förändrats, främst har det kommit upp lövsly utefter stigar, kärrmarker men också mellan barrträden på moränmarken. Vi kan inte se någon positiv effekt ännu av den lilla miljöförändringen som inträffat under perioden.

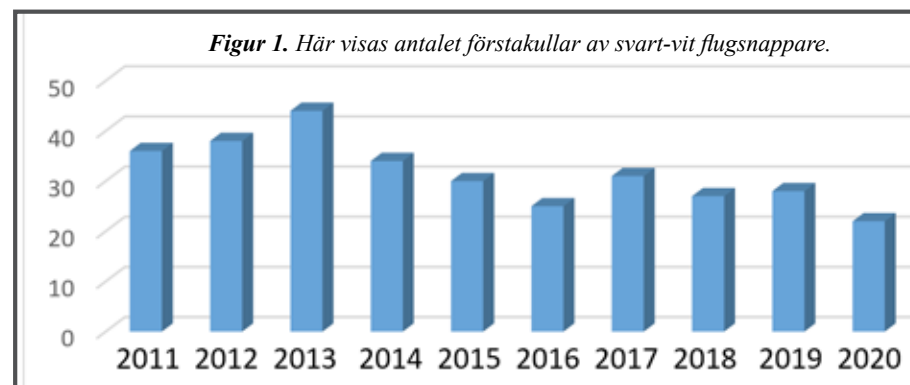
Variationen av antalet häckande par flugsnappare är ganska stor mellan åren men det finns en tydligt nedåtgående trend av antalet

År	Häckningar	Ägg	Ungar	Ungar/häckning
2020	22	148	104	4,7
2019	28	178	128	4,6
2018	27	164	136	5,0
2017	31	199	155	5,0
2016	25	157	132	5,3
2015	30	187	153	5,1
2014	34	200	146	4,3
2013	44	263	160	3,6
2012	38	217	127	3,3
2011	36	210	145	4,0

Tabell 1. Här visas häckningsresultatet från förstakullar av svartvit flugsnappare.

häckande par (figur 1.) Från toppåret 2013 (44 häckningar) till i år 2020 (22 häckningar) har den häckande populationen minskat med hela 50%. Svartvit flugsnappare hör till de fågelarter som minskat mest i landet under perioden 2009-2018 (SOF-BirdLife 2019.). Vi behöver dock få en något längre tidsserie för att kunna få med flera faktorer som kan skapa svängningar i fågelpopulationer.

Häckningsresultatet hos flugsnapparna i denna produktionsskog kräver en närmare analys. Häckningsutfallet de tre första åren är så lågt/dåligt att det på sikt inte är hållbart att upprätthålla populationen med 3,7 ungar/kull (tabell 1). Orsaken till det låga ungproduktio-

nen är predation av ungkullarna i holkarna och utfördes i de flesta fall av mård samt i några fall av huggorm. 2014 påbörjade vi ett försök att begränsa mårdens predation i holkarna där flugsnappare häckade. För att fördjupa ingångshålet monterades en 1" träckloss utanpå det befintliga ingångshålet, vilket skulle göra det besvärligare för mården få in tasserna i hålet och fiska upp honan eller ungarna. Tack vare den åtgärden minskade vi antalet dödade ruvande honor i holkarna och ökade också ungdproduktionen lite med drygt 1 unge per häckning eller 4,8 u/kull.

Vi kan konstatera att predationen på de häckande svartvita flugsnappare i denna typ av produktionsskog är så hög att fågelpopulationerna inte är självbärande. En anledning till att vi önskade begränsa mårdens predation var också att vi önskade svar på frågan om födotillgången i produktionsskogen var tillräckligt bra för att upprätthålla

År	Häckningar	Ägg	Ungar	Ungar/häckning
2020	19	148	104	5,8
2019	15	139	80	5,3
2018	20	156	131	6,6
2017	8	54	44	5,5
2016	8	76	41	4,1
2015	18	150	69	3,8
2014	14	130	85	6,1
2013	17	127	70	4,1
2012	11	81	30	2,7
2011	18	101	82	4,6

Tabell 2. Visar antal häckningar "förstakullar" och resultatet för varje år hos talgoxe.

populationsstorleken.

Miljöbild från den skog studien utförs i. Räkning av äggkullens storlek hos flugsnappare. Den kloss som förlänger ingångshålet ligger ovanpå holken.

De tre första åren av studien var äggkullstorleken i snitt 5,8 ägg/kull och de sju efterföljande åren var äggkullstorleken i snitt 6,3 ägg/kull. Med mårdskydd på holkarna lägger flugsnapparena så stora äggkullar som de normalt gör. När vi jämför med andra undersökningar av artens häckningsresultat kan nämnas en 20-årig studie i Värmland omfattande 779 kullar med äggkullstorlek på 6,3 ungar/kull (Borgström, 1990) och en 57 årig studie i Närke med 1200 kullar och genomsnittlig äggkullstorlek också på 6,3 ägg/kull (Schölin, 2007).

Åren 2015 t.o.m 2020 med "mårdskydd" på holkarna kunde flugsnapparena föda upp så många flygga ungar att populationen kan vara självförsörjande, d v s att ungdproduktionen kan svara för den nödvändiga nyrekryteringen. Vilket betyder att det finns tillräckligt med föda för flugsnapparena att upprätthålla en population i den här typen av produktionsskog som vi utfört studien i. Begränsningen för att uppnå det är att det oftast saknas bohål och att predationen är mycket hög i den typen av skogar.

Talgoxen

Talgoxen är en vanlig häckfågel i produktionsskogar om det finns tillgång på bohål. När vi satt ut 100 holkar inom detta relativt begränsade skogsområde gynnade vi naturligtvis talgoxen starkt. Redan första året fick vi 18 häckningar i holkarna och i stort sett har det varit samma maxantal på den häckande populationen hela tidsperioden (tabell 2).

I den här redovisningen använder vi endast förstakullarna hos talgoxen. Nämnvärt är att talgoxar i det skogsområde vi studerar väldigt ofta lägger en andra kull. Sannolikt är det samma honor som lägger förstakullen i holkarna som också lägger en andrakull där. Vi ringmärker inte honor av talgoxe därför kan vi bara misstänka att så är fallet.

Antalet häckningar och häckningsresultat varierar stort mellan åren. För hela perioden

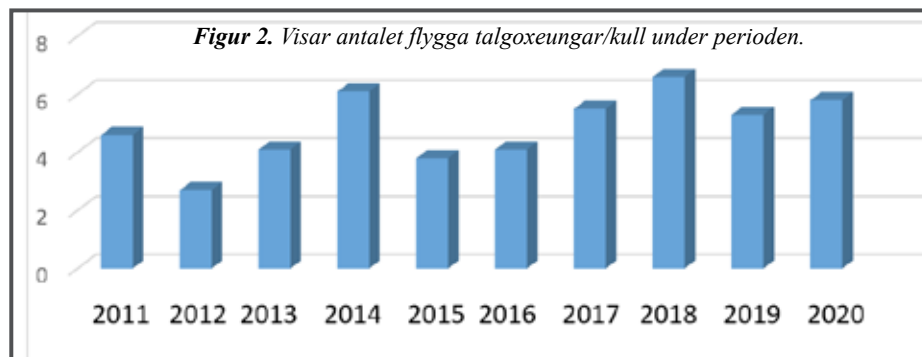

Flygfärdiga talgoxeungar som lyckats klara ett av de svåra hindren i sina liv nämligen att komma levande ut ur holken.

har våra 148 äggkullar ett genomsnitt på 7,9 ägg/kull och antalet flygga ungar 5,0 ungar/kull. Det är ett tydligt lägre antal om vi jämför med andra häckningsbiologiska studier av talgoxen på ungefär samma breddgrad. T.ex. från en studie i Råda i Värmland under perioden 1985-2004. Där var äggkullstorleken i medeltal 8,8 ägg/kull och flygga ungar 6,8 ungar/kull (Borgström 2007). En liknande lång studie i Kumla, Närke med hela 1076 kullar hade också en kullstorlek på 8,7 ägg/kull samt 5,8 flygga ungar/kull (Schölin 2009). Vid en undersökning vid Tärnsjö, Uppland var resultatet för 566 kullar 8,4 ägg/kull (Johansson, 1977).

Åren 2017 och 2016 sticker ut med väldigt få förstakullar hos talgoxarna. Anledning är att flera bon var rövade dessa år när första kontrollen gjordes och då blev det omöjligt att avgöra hur stora äggkullstorlekarna varit. Det fanns endast 8 bon som hyste äggkull vid kontrollen. På dessa holkar sattes "mårdskydd" upp. Redan första året 2011 spolierades flera häckningar och årets därpå 2012 trots få äggkullar så rövades de flesta med ungar i boet. 2013 rövades hela 47% av alla påbörjade häckningar, som jämförelse kan nämnas 2020 då mårdskydd satt på holkarna rövades 12% av häckningarna.

Fram till 2017 monterade vi inte generellt ett extrahål på holkar där talgoxe ruvade.

Innan dess var det mårdens predation som styrde talgoxens häckningsutfall i skogsområdet. Fr.o.m. 2018 monterar vi extrahål även på alla talgoxehäckningar. Effekten blev att innan "mårdskyddet" var äggkullstorleken i genomsnitt 7,6 ä/kull och antalet flygga ungar bara 4,5 u/kull. Efter att "mårdskydd" monterats är motsvarande resultat 8,2 ä/kull och 5,8 ungar/kull. Häckningsresultatet förbättrades med över 1,3 flygga ungar per häckning under de tre senaste åren i förhållande till de tidigare åren.

2014 avviker antalet flygga ungar från de tidigare åren utan mårdskydd på holkarna. Den förklaring som ligger närmast till hands är att 2014 var ett toppår i smågnagarcykeln och att mård m.fl. predatorer troligtvis livnärde sig på de mer lättfångade skogslämlarna som hade ett toppår i det skogsområdet vi utför vår studie.

Sammanfattning

Den typ av Produktionsskog vi utfört denna studie i är ett dåligt val för fåglar att häcka i. Totalt sett har i snitt 49 % av holkarna nyttjats årligen av häckande fåglar vilket är ett lågt antal i jämförelse med andra studier. Vi har här valt att redovisa häckningsframgången för två av de vanligaste hålläckande fåglarterna i skogsmiljö.

Talgoxen kunde inte bevara sin numerär genom sina häckningar i skogsområdet utan behöver ha påfyllning från andra områden för

att upprätthålla den häckande populationen. Antalet flygga ungar styrs helt av predation från t.ex. mård. Endast vid toppår hos smågnagarna kan det vara värt insatsen att välja att häcka i Produktionsskog.

Samma slutsats visar studien av svart-vita flugsnapparen. Genom att manipulera holkarna så att de blev "mårdsäkra" förbättrades situationen för båda arterna.

Studien visar också att det inte förelåg födobrist i skogsområdet under våren, varken för talgoxehonor eller flugsnapparhonor. Det visar äggkullstorleken hos fåglarna.

Talgoxen är i stort sett stannfågel. Arten har en positiv populationsutveckling i landet och andra miljöer producerar för närvarande så många ungar att det överskottet vissa år kan fylla på i populationer som häckar i sämre miljöer, där av den stora variationen av häckande talgoxar mellan åren i vår studie i produktionsskog.

Svartvita flugsnapparen flyttar under vintersäsongen till sydvästra Europa och nordvästra Afrika (Fransson, m.fl. (2008). Vad nedgången i såväl det lokala beståndet som i hela riket beror på finns det flera faktorer som kan vara aktuella som påverkare. Det vår studie visar är att de flugsnappare och talgoxar som väljer att häcka i 45-åriga barrdominerade Produktions-skogar i Västmanland för närvarande inte får tillräckligt många ungar på vingarna för att klara att upprätthålla populationsnivåerna. ■

FOTO: PIXABAY

Text: Jan Olsson Biologiska Institutionen, Lunds Universitet

Månsken eller inte har stor betydelse för när flyttfåglar ger sig iväg söderut på hösten. Det visar en studie vid Lunds universitet.

Tillsammans med kollegor vid biologiska institutionen i Lund har Gabriel Norevik studerat nattskärror och hur måncykeln och skenet från månen påverkar när fåglarna lyfter för sin tre månader långa flytt till områden söder om Sahara.

Med hjälp av dataloggar i miniatyrformat har forskarna kartlagt 39 nattskärrors aktivitet under ett års tid. Resultaten visar att fåglarna är mer än dubbelt så aktiva i sin jakt på insek-

ter under månljusa nätter jämfört med när det är mörkt. Studien visar också att fåglarna påbörjar höstflygningen söderut cirka tio dagar efter fullmåne och att individerna synkroniserar flytten och lyfter i stort sett samtidigt.

– Det förvånade oss att månens cykler och den tid som fåglarna lägger på att jaga insekter samvarierar så väl, och hur det i sin tur påverkar deras flyttmönster på så vis att de tajmar och synkroniserar flygningen så att så gott som alla ger sig iväg samtidigt tio dagar efter fullmåne, säger Gabriel Norevik.

Nattskärror använder synen när de jagar på natten. I månsken har de lättare att fanga flygande insekter och fylla på sina energiförråd. Fåglarna flyttar i tre etapper från Sverige och norra Europa till övervintringsplatser söder om Sahara. Varje etapp följer samma mönster: när månen ger mycket ljus mer än dubblar de tiden de lägger på att jaga insekter och fylla på energiförrådet, därefter påbörjar de nästa etappflygning tio dagar efter fullmåne.

Studien på nattskärror är den första i sitt slag som beskriver hur ett storskaligt mönster som måncykeln kan synkronisera stora grupper av djur till att flytta samtidigt. Forskarna utesluter inte att även andra djur än nattskärror anpassar sig till månens cykler när de flyttar. – Vi ska gå vidare och undersöka det och vilka effekter sådana här synkroniserade flyttningar har på såväl fåglarna själva som deras omgivning, säger Gabriel Norevik. ■

Nattskärre. Antennen på en gps sticker upp ur fjäderdräkten. Foto: Gabriel Norevik

Obsar hämtade från rapportsystemet Artportalen 21/7 – 31/10 2020

Observationerna är ej granskade
av RK eller RRK.

Text: Gunilla Hammarström

Juli

Ågretthäger, 2 ex. sågs rastande, Norsa, Munktorps sn. den 21-22, 1 ex. sågs i Frövisjön, Skultuna sn. den 27, 1 ex. sågs i Asköviken, Västra-Barkarö sn. den 27 och 3 ex. sågs sträckande, Rudö, Rytterne sn. den 27.
Stäpphök, 1 ex. sågs förbiflygande, Frövisjön, Skultuna sn. den 21 och 1 ex. sågs förbiflygande, Näsby, Dingtuna sn, den 22.
Sandlöpare, 1-2 ex. rapporterades från Nyckelstensgrundet, Arboga sn. den 25-30.
Brun glada, 1 ex. sågs födosökande, Sänkmossen, Västanfors sn. den 26 och 1 ex. sågs förbiflygande, Karmansbo, Heds sn. den 27.
Röd glada, rapporterades från, Rudö, Rytterne sn den 28, Kviksund, Rytterne sn den 28, Lövsta-pumpen, Asköviken, Dingtuna sn den 29 och från Lagårdssjön, Kolbäcks sn den 29.
Bändelkorsnäbb, hördes lockande, Rönningen, Fagersta, Västanfors sn den 31.

Augusti

Ågretthäger, 1 ex. rapporterades från flera lokaler i Asköviken den 2-5, 1 ex. rapporterades från Frövisjön, Skultuna sn den 6, 1-2 ex. rapporterades från Barkarövik, Kungs-Barkarpö sn den 14-16.
Stäpphök, har rapporterats från Ekeby, Hallstahammars sn den 1, Hägersta, Munktorps sn den 6, Frövisjön, Skultuna sn den 8, Lycksta, Romfartuna sn den 8, Salsäter, Munktorps sn den 8, Högbymaden, Gnien, Ramnäs sn den 11, 21, Lyftinge, Kolsva sn den 16, Sandsta, Munktorps sn den 24, Bocksjön, Tortuna sn den 24 och Strömsvik, Kolbäcks sn den 24.
Bändelkorsnäbb, rapporterades från Sura sn den 4, Västanfors sn den 13, 27, Bergs sn den

16 och från Harakaers sn den 22, 24.

Isländsk rödspov, 1 ex. sågs rastande, Gnien, Ramnäs sn den 19.

Röd glada, har setts i Ramnäs sn den 8, 13, 19, 22, 24, Västerfärnebo sn den 12, Skultuna sn den 14, 27, Kungs-Barkarö sn den 18, 1-2 ex i Fellingsbro sn den 20, 24-26, 29, Dingtuna sn den 20, 27, 29-31, Näsby sn den 21, Björskogs sn den 22, 29, Köpings sn den 23 och Himmeta sn den 23, Västra Barkarö sn den 24-25, 27, Västerås den 25-26 och Skinnskattebergs sn den 29.

Brun glada, 1 ex. sågs Sjömosjön, Fellingsbro sn den 21.

Videsparv, 1 ex. sågs rastande, Backgården, Västanfors sn den 28.

September

Stäpphök, sågs i Kungs-Barkarö sn den 2, Norbergs sn den 5, Arboga sn den 6,9, Bergs sn den 6, Kolsva sn den 15 och 2 ex. i Ramnäs sn den 16.

Ågretthäger, 1 ex har rapporterats från flera lokaler i Asköviken den 22-30.

Citronärja, 1 ex. sågs rastande Blacken, Rytterne sn den 23.

Tajgasångare, 1 ex. Björskogsnäs, Grythytans sn den 24, 1 ex. Andra sidan, Fagersta, Västanfors sn den 25, 1 ex. Berg, Ångsö sn den 27, 1 ex. Stenbryggan, Ramnäs sn den 27 och 1 ex. Norrby åkerholme, Ramnäs sn den 27.

Vassångare, 1 ex. rapporterades rastande, Hässlö, Västerås 27.

Större piplärka, 1 ex. sågs förbiflygande Gnien, Ramnäs sn den 30.

Röd glada, har rapporterats från Galtegen, Lundby, Västerås den 1, Tibblelund, Dingtuna

sn den 1, Vässlingbyholm, Fellingsbro sn den 2, Stegrind, Himmeta sn den 12, Kilboslätten, Västerfärnebo sn den 12-13.

Brun glada, 1 ex. sågs förbiflygande, Backgården, Västanfors sn den 14.

Smalnäbbad nötkråka, 1 ex. sågs i Gyltbo, Hällefors, Hällefors sn den 23.

Prutgås, som mest sågs 241 ex. sträckande Gnien, Ramnäs sn den 30.

Hökuggla, har rapporterats från Västerfärnebo sn den 1, Grythyttans sn den 15, Karbenings sn den 18, Västervåla sn den 19 och Nora sn den 19.

Oktober

Kungsfågelsångare, 1 ex. sågs rastande Sundbo, Västra-Barkarö sn den 11.

Större piplärka, 1 ex. sågs förbiflygande, Sörby, Ramnäs sn den 3.

Sibirisk gransångare, 1 ex. sågs födosökande, Ramnäs elljusspår, Ramnäs sn den 1.

Stäpphök, 1 ex. sågs förbiflygande Häljeby, Munktorps sn den 7.

Ågretthäger, rapporterades från Fläcksjön, Fläckebo sn den 1, 15, Lagårdssjön, Kolbäcks

Fynd på Nyckelstensgrundet

Näst sista dagen i oktober upptäckte Johan Brenander och Ulf Hansson två skärnsnapper på Nyckelgrundsstenen. Landskapets sjätte fynd och det första sen 2004.

FOTO: ULF HANSSON

sn den 11, från flera lokaler i Asköviken den 22-31.

Tretåig mås, 3 ex. sågs sträckande Flässjan, Rytterne sn den 23, 1 ex. sträckande Kviksund, Rytterne sn. den 25, 30, 1 ex. sträckande Övre Alntorp, Nora sn den 25.

Skärnsnäppa, 2 ex. sågs rastande, Nyckelstensgrundet, Arboga sn den 30.

Prutgås har setts på flera ställen den 1-24. De största flockarna som rapporterats är 77 ex. Myggbo, Västra-Barkarö sn den 3, 80 ex. Frövisjön, Skultuna sn den 5, 80 ex. Öjesjön, Fläckebo sn den 5, 100 ex. Frövisjön, Skultuna sn den 7, 70 ex. Kopängen, Västanfors sn den 10.

Röd glada, 1 ex. sågs förbiflygande, Frövisjön, Skultuna sn den 5.

Ejder, 1 ex. sågs rastande, Fläcksjön. Fläckebo sn. den 23.

Hökuggla, har rapporterats från Grythyttans sn den 5, Fläckebo sn den 10, Västerfärnebo sn den 10, 15-16, Fellingsbro sn den 13, Munktorps sn den 13, Västervåla sn den 16, 28, Ramnäs sn den 16-17, 31, Västra Skedvi sn den 27-28, 31.■

En kungsfågelsångare upptäcktes 11 oktober i Asköviken i hagen öster om tornet. Ett antal personer som begav sig dit under förmiddagen lyckades få en skynt av fågeln innan den försvann. Det är en mycket aktiv fågel som rör sig kvickt runt grenverken.

Kungsfågelsångaren är en sällsynt höstgäst, från Asien som oftast dyker upp i oktober. Den häckar i sydöstra Sibirien och österut mot Mongoliet, delar av Tibet och nordöstra Kina. Den övervintrar normalt i området från sydligaste Kina till nordöstra Indokina.

"Den stora jakten efter rariteter"

Text: Marjatta Ericson

Sedan några år tillbaka har VOF ordnat en exkursion på Ängsö i slutet av september. Första gången vi gjorde detta hade vi övernattni ng i den gamla skolan vid Dyvik och vi lyckades den gången hitta en tajgasångare. Detta gav naturligtvis blodad tand och sedan dess har vi haft förhoppningen att hitta fler rariteter ute på Ängsö.

I år samlades några tappra själar tidigt på morgonen i ett strilande regn, väl klädda med förhoppning om många roliga fågelobservationer.

Vi började vid Dyviks klippor. Ute på vattnet låg skäggdoppingar, måsar och trutar kretsade ute på fjärden. Ingen lom i sikte men en sträckande blå kärrhök och många kungsfåglar och någon gransångare rörde sig i skogen bakom våra ryggar och i buskarna runt om oss.

Vi beslutade oss för att förflytta oss ut i hagmarkerna. Vi tog våra bilar och åkte mot Utön och traskade runt i hagmarkerna bland buskar och snår. Vi såg stora flockar av ring-

duvor, nötskrikor som aktivt samlade ekollon, en hel del småfågel och till vår stora glädje en smålom som sträckte förbi.

När vi tröttnat på att sparka runt i buskarna åkte vi till de öppna fälten vid korsning mot Kurö och Högsholm. Där fann vi en åker med solrosor, korn och annat gott som var sparad åt fåglar. Den kan bli riktigt rolig i vinter och redan nu fanns steglitser där som tog för sig av godsakerna. En havsörn seglade förbi och vi fortsatte vår färd mot Högsholm och tog en promenad på en väg som gick över åkrarna. Kanske kunde vi hitta en stenskvätta eller något annat skoj.

Efter ett lunchintag vid vattnet avslutade vi vår dag. Det blev inga rariteter denna dag men det blev ändå en härlig dag med många roliga fågelobservationer och härligt sällskap av fina skådarvänner.

Rariteter på Ängsö. Hur gick det med dessa? Jo då, dagen efter hittade Thomas Pettersson en tajgasångare på Ängsö!■

FOTO: JOHAN KARLSSON

Västmanlands lokala klubbar

Arboga Fågelklubb

Ordf. Seppo Leppälampi
076-645 9780
seppoleppalampi@hotmail.com
www.arboga-fk.net/

Fagersta Fågelskådare

Ordf. Jan Hellström
070 213 9665
lahol7@hotmail.com
www.fagerstafagelskadare.se

Frövi Fågelklubb

Ordf. Anders Forsell
072-720 74 90
http://birds.nu/ffk.htm

Naturskyddsföreningen Hallstahammar

Ordf. Christer Andersson
070-744 34 81
christer.andersson13@telia.com
https://hallstahammar.naturskyddsforeningen.se/

Naturskyddsföreningen Surahammar

Ordf. Tom Sävström
070 584 5909
t.savstrom@hotmail.se
https://surahammar.naturskyddsforeningen.se/

Studie
främjandet

Hedströmsdalens Ornitologiska Förening

Ordf. Tina Nordberg
070-303 1610
tina_nordberg@hotmail.com
www.alcedoattis.se/

Hällefors Ornitologiska Förening

Ordf. Aulis Syväjärvi
070 687 1111
aulis@atasteofmedia.se
www.halleforsornitologiskaforening.se/

Nora Biologiska Förening

Ordf. Peter Bernövall
070 212 3658
peterbernovall@gmail.com
www.norabf.se/

Ramnäs Virsbo Naturklubb

Ordf. Sören Larsson
070 5678 725
soren20@telia.com
www.hemsida.net/suranatur/

Sala Fågelklubb

Ordf. Kalle Källebrink
070 640 0501
kalle.kallebrink@gmail.com

Skultuna Naturklubb

Ordf. Börje Eriksson
070 712 8820
borje43@gmail.com

B FÖRENINGSBREV

Returadress
Fåglar i Västmanland
c/o Ulf Carlson
Byggmästarv 20
734 40 Hallstahammar

Västmanlands Ornitologiska Förening
www.vof.birdlife.se